

УДК 336.7(477):330.142.22

**Кержаков Олександр Миколайович,
Линенко Андрій Володимирович,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Запорізького національного університету,
e-mail: linenko-av@znu.edu.ua**

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Результати дослідження полягають у з'ясуванні сутності достатності банківського капіталу. Проведений аналіз засвідчив існування проблем щодо достатності капіталу банків України: на тлі дотримання нормативів капіталу простежується зниження загального розміру регулятивного капіталу по банківській системі.

В сучасних умовах економічного розвитку України, що характеризуються зниженням капіталізації вітчизняної банківської системи, набуває особливого значення проблема забезпечення достатності капіталу банків. Тому аналіз сучасних підходів до визначення достатності банківського капіталу, проблем і можливостей банків України щодо управління їх капіталом з метою забезпечення його достатнього рівня є актуальним завданням.

Як слушно зазначає Х. П. Паньків, достатній обсяг банківського капіталу дає змогу розширювати активні операції і забезпечує відповідний рівень конкурентоспроможності як показника стійкості та дієздатності кожного банку зокрема і банківської системи загалом [7, с. 11].

Проте Л. Л. Катранжи вказує на неоднозначність впливу високого рівня достатності капіталу банку на його фінансові результати. Так, стосовно впливу достатності капіталу на показники стійкості банку виникає двояка ситуація. З одного боку, значна частка власного капіталу в структурі капіталу банку дає можливість банку відчувати себе більш впевнено при здійсненні операцій та наданні послуг. Крім того, у банку є так званий «резервний запас ресурсів», які він може залучити і використовувати (у вигляді позикових коштів), однак при цьому банк не буде мати високої рентабельності, а відповідно і великих прибутків. З іншого боку, при збільшенні фінансового левериджу, банк отримує більше прибутку (при рівних умовах діяльності), однак менш впевнено відчуває себе при настанні певних непередбачуваних обставин [2, с. 70].

Щодо з'ясування економічної сутності означеної категорії, то О. В. Лисенок вважає чітким та логічним таке визначення достатності капіталу банку: власний капітал банку є достатнім, якщо забезпечує надійність, фінансову стійкість банку та дає можливість поглинути ризики і зберегти платоспроможність у складній ситуації. Банк, що вкладає кошти в більш ризикові активи, повинен мати більший розмір власного капіталу, щоб у разі потреби поглинути відповідні ризики [5, с. 64].

На думку Н. М. Левченко та К. С. Животок виключно важлива роль у капіталізації банківських установ належить моніторингу рівня достатності капіталу. Під моніторингом рівня достатності капіталу слід розуміти комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом та тенденціями розвитку банківських установ, зокрема, та банківської системи в цілому. Головною метою моніторингу стійкості банківської системи є попередження кризових явищ [4, с. 198].

Чинною Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні встановлено порядок визначення регулятивного капіталу банку та економічні нормативи капіталу, що є

обов'язковими до виконання всіма банками:

- мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1);
- достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2);
- достатності основного капіталу (Н3).

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику. Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10%.

Тоді як норматив достатності основного капіталу визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику. Нормативне значення нормативу Н3 має бути не менше ніж 7%. Варто наголосити, що останній норматив набирає чинності з 1 січня 2019 р. [8].

За результатами проведеного дослідження О. М. Колодзєв, В. О. Лесик і О. В. Коцюба зазначають, що порівнюючи Україну з розвиненими країнами світу, можна зробити висновок про значне відставання вітчизняної банківської системи від європейських країн за рівнем капіталізації банків [3, с. 515].

У табл. 1 проаналізовано динаміку нормативів капіталу по банківській системі України.

Таблиця 1 – Аналіз економічних нормативів капіталу по банківській системі України [6]

Нормативи капіталу		На 1 січня					На 1 червня 2017 р.
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Н1	Регулятивний капітал, млн грн	178908,9	204975,9	188948,9	129816,9	109653,6	96030,1
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%), %	18,06	18,26	15,60	12,31	12,69	13,11
Н3	Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 9%), %	14,89	13,98	×	×	×	×
Н3-1	Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (не менше 10%), %	×	17,41	×	×	×	×

Так, за проаналізований період з січня 2013 р. по червень 2017 р. спостерігається суттєве зменшення загального розміру регулятивного капіталу в цілому по банківській системі України – на 82878,8 млн грн, що в процентному вираженні становить 46,32%.

Також за період з 2013 р. по 2016 р. знижувалося фактичне значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу, хоча банки в цілому дотримувалися нормативних значень, встановлених НБУ. З січня 2017 р. цей показник почав дещо зростати, проте таке позитивне зрушення, забезпечене шляхом «оздоровлення» вітчизняної банківської системи, було досягнуто досить «дорогою ціною». Так, варто лише звернути увагу на вже зазначену тенденцію стрімкого скорочення загальної величини регулятивного капіталу банків України, не говорячи про інші негативні тенденції, що характеризують сучасний стан вітчизняної банківської системи.

В табл. 1 також наведені норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів і норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань, які певний час були обов'язковими для банків України. В цьому контексті цілком слушним є зауваження Є. М. Андрущак, Б. К. Мельника й О. І. Щуревич про те, що акцент має зміститися у бік якісних індикаторів, коли визначальним показником має бути достатність капіталу банку для покриття його ризиків [1, с. 111].

Більш наочно зміни показників достатності банківського капіталу репрезентує рис. 1.

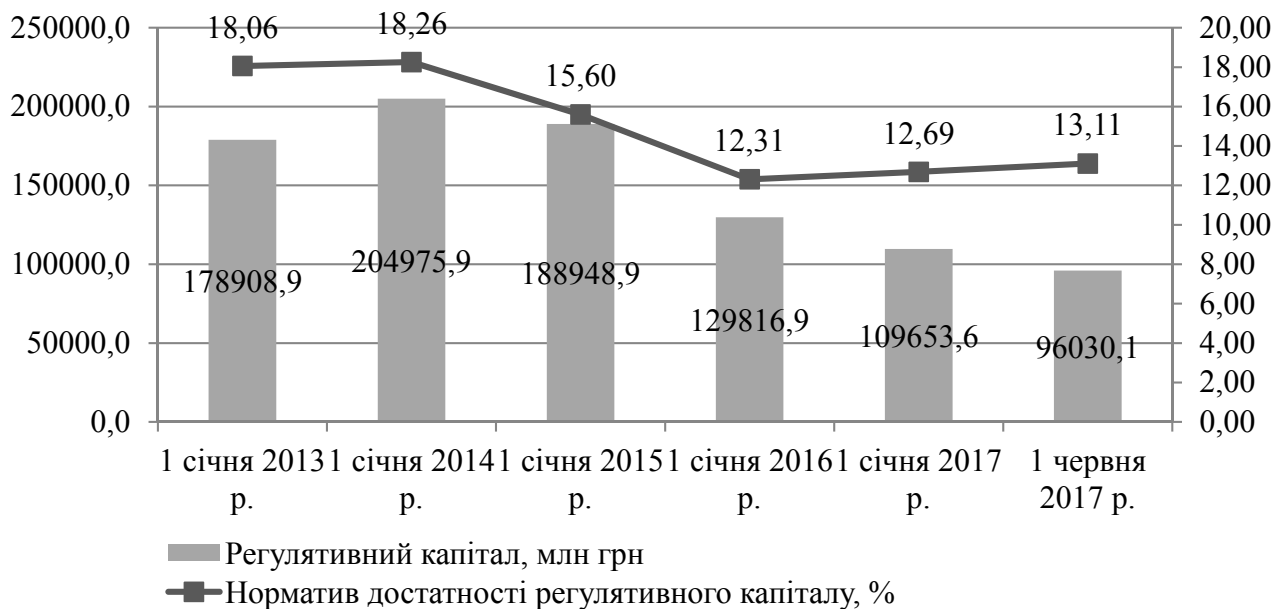

Рис. 1 – Динаміка регулятивного капіталу (ліва шкала) та нормативу достатності регулятивного капіталу (права шкала) по банківській системі України [6]

Таким чином, на сьогодні існують нерозв'язані проблеми щодо підвищення достатності капіталу банків України. Це потребує вдосконалення механізму регулювання банківського капіталу з боку НБУ та розвитку системи управління достатністю капіталу на рівні окремих банків з урахуванням передової зарубіжної практики та рекомендацій Базель III.

Література

1. Андрущак Є. М. Діагностика рівня капіталізації банківської системи України / Є. М. Андрущак, Б. К. Мельник, О. І. Щуревич // Галицький економічний вісник. – 2016. – Том 50. – № 1. – С. 105–113.
2. Катранжи Л. Л. Фінансовий механізм формування банківського капіталу : Дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. Л. Катранжи. – Красноармійськ, 2015. – 233 с.
3. Колодізев О. М. Підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи: хронологія змін, вимог та формування прогнозів на прикладі банків з іноземним капіталом / О. М. Колодізев, В. О. Лесик, О. В. Коцюба // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 13. – С. 511–516.
4. Левченко Н. М. Удосконалення методики моніторингу капіталізації банківської системи / Н. М. Левченко, К. С. Животок // Сталий розвиток економіки. – 2016. – № 3 (32). – С. 197–202.
5. Лисенок О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків / О. В. Лисенок // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 1 (176). – С. 63–67.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.
7. Паньків Х. П. Фінансовий механізм капіталізації банків в Україні : Дис. на

здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Х. П. Паньків. – Львів, 2015. – 201 с.

8. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Правління НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

УДК 336.225.682

Крит'єв Анатолій Геннадійович
Головний державний ревізор-інспектор
Офісу великих платників податків
Державної фіскальної служби України
e-mail: baxtak@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ДЛЯ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

Анотація. Тези присвячені дослідженню віртуальних валют, а саме біткоінів. Зазначено ймовірні загрози для економіки та безпеки держави при використанні даної валюти. Окреслено негативні наслідки використання криптовалюти та порядок превентивних дій державних органів. Місце біткоінів у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом.

У період розвитку нових технологій, суб'єкти господарської діяльності, злочинні організації та терористичні угруповання часто намагаються використовувати найновітніші інновації у своїй діяльності, які можуть бути пов'язані з відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом, де, у свою чергу, через недостатність фінансування та неналежну кваліфікацію кадрового персоналу, правоохоронні органи та суб'єкти державного фінансового моніторингу відстають у превентивних заходах, що в подальшому негативно впливає на розвиток економіки.

На сьогоднішній день набуло значного поширення використання електронних платіжних систем для грошових розрахунків, однією з яких є платіжна система Bitcoin. Популярність криптовалюти Bitcoin зумовлена тим, що майже в усіх країнах світу вона законодавчо не закріплена, крім того, - відсутністю контролю за мережею, безперервністю роботи, відсутністю комісійних платежів, абсолютною безпекою, анонімністю розрахунків та ін. Безсумнівно, що всі вищезазначені особливості викликають у правоохоронних органів та суб'єктів державного фінансового моніторингу сумніви до цієї криптовалюти, через неможливість дізнатися про персональні дані суб'єктів даної платіжної системи. Таким чином, суб'єкти бізнесу, злочинні організації, терористичні угруповання можуть здійснювати вивід грошових коштів без попередньої декларації за кордон, попередньо здобутих злочинним шляхом для подальшої легалізації, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Наприклад, у 2016 р. в Нідерландах в рамках міжнародного розслідування по відмиванню коштів через віртуальну валюту Bitcoin було арештовано десять осіб. Банківські установи побачили на депозитних рахунках великі суми коштів, які швидко знімалися клієнтами банку. Банківські рахунки та рахунки Bitcoin були арештовані за допомогою міжнародного співробітництва США, Австралії, Марокко та Литви. Урядовці також відмітили, що злочинці, працюючи з нелегальними онлайн магазинами, які продають вогнепальну зброю, наркотики тощо, часто здійснювали оплату за допомогою віртуальної валюти Bitcoin [1]. Bitcoin утворюється складними ланцюжками взаємодій між величезною мережею комп'ютерів по всій планеті, і не підкріплені урядом або центральним банком, на відміну від традиційних валют [3]. Як бачимо, наявність проблем з нерегуляцією криптовалютних платежів може завдати істотного удару по економічній безпеці держав.